

Sustainable Investment Roadmap

Investice do ochrany klimatu
v zemích V4

Shrnutí zprávy

Shrnutí zprávy

Sladění V4 s cíli Zelené dohody pro Evropu (Green Deal)

Země Visegrádské skupiny (V4) - Polsko, Česko, Maďarsko a Slovensko - představují přibližně 15 % obyvatel EU a 7 % jejího HDP. Jsou vysoce integrované do evropských dodavatelských řetězců a jako významní evropští hráči mají možnost ovlivňovat jednání a legislativu EU.

Region se potýká s výzvami, jak se efektivně přizpůsobit cílům RePowerEU a Zelené dohody pro Evropu a zároveň zaručit růst životní úrovně a dlouhodobě udržitelný ekonomický rozvoj. Země V4 potřebují přehodnotit způsob výroby a využívání energií i jaké technologie jsou využívány.

Úloha udržitelných investic do klimatu

Masivní využívání fosilních přírodních zdrojů a vysoká závislost na mimoevropských dodávkách energií a komodit způsobily, že nejen V4, ale celá Evropa se ocitla ve složité politické, hospodářské a strategické situaci. Zelená dohoda pro Evropu a RePowerEU by měly EU umožnit částečně získat zpět energetickou a hospodářskou nezávislost a posílit odolnost dodavatelských řetězců na cestě k dlouhodobě udržitelnosti.

Investování do klimatu podporuje dlouhodobé investiční perspektivy a umožňuje náležitě zohlednit klimatické externality. Klimaticky udržitelné investování podporuje hospodářský růst a zároveň snižuje, a v konečném důsledku eliminuje, tlaky na změnu klimatu.

Předpoklady úspěšné transformace

Úspěšný přechod k udržitelné ekonomice však bude vyžadovat splnění klíčových předpokladů. Je nezbytné, aby vlády a rozhodovací orgány považovaly přechod k udržitelnému hospodářství za jednu z hlavních priorit. V regionu V4 je udržitelnost ve veřejném i soukromém sektoru často vnímána jako doplněk k běžnému podnikání a ambice v oblasti klimatu zůstávají nízké. Znalost kritérií ESG (životní prostředí, sociální oblast a správa a řízení firem) je omezená. Hlavními překážkami jsou nedostatek relevantních informací, odborných znalostí, zapojení zúčastněných stran, soudržnosti a jednoznačnosti politik, efektivní komunikace na toto téma a jasný závazek veřejných orgánů v této oblasti.

Dalším předpokladem úspěšného přechodu je dostupné financování. Přímá podpora z veřejných zdrojů, spolufinancování veřejným a soukromým sektorem, smíšené finanční prostředky a veřejné záruky motivující k realizaci klimaticky udržitelných projektů urychlují přechod. Plné pochopení udržitelnosti ze strany bankovního sektoru, reflexe udržitelných aktiv, která vykazují nižší finanční rizika, a vhodné zacílení veřejných pobídek povzbuzuje bankovní sektor k financování udržitelných projektů.

Fosilní paliva - hlavní zátěž regionu V4

Z hlediska klimatických aspektů udržitelnosti region V4 hraje důležitou roli v dekarbonizaci Evropy, neboť se na emisích skleníkových plynů v EU podílí přibližně 16 %. Uhlíková náročnost zde výrazně převyšuje průměr EU a je vysoká zejména v nejlidnatějších zemích, Polsku a Česku, s energetickým sektorem jako klíčovým faktorem. Energetický sektor V4 je do značné míry závislý na uhlí, ropě a zemním plynu, přičemž ropa a zemní plyn jsou z velké části dováženy. V důsledku toho jsou emise v energetickém sektoru na obyvatele téměř dvojnásobné oproti průměru EU.

Energetika v centru pozornosti

Dekarbonizace elektřiny, jejíž role v dopravě, těžkém průmyslu i vytápění výrazně vzroste, zůstává klíčovou výzvou a zároveň příležitostí na cestě k dosažení nulové uhlíkové stopy do roku 2050 a region V4 není výjimkou. Budoucí cesta odklonu od výroby elektřiny z fosilních paliv by se měla zaměřit na rozvoj obnovitelných zdrojů.

Energetickou transformaci regionu V4 však dlouhodobě negativně ovlivňuje ambivalentní postoj politických elit k zelené transformaci. To významně brání rozsáhlému zavádění zelené energie ve všech zemích V4. Od vlád zemí V4 se proto očekávají ambicióznější a pevnější závazky v oblasti obnovitelných zdrojů energie v revidovaných národních energetických a klimatických plánech, jejichž návrhy mají být připraveny do 30. června 2023.

V celém regionu V4 existuje obrovský potenciál pro využití zdrojů větrné energie. Například v Polsku by pro dosažení cíle dekarbonizace energetiky mohlo být podle studií v roce 2050 přibližně 75 % celkové výroby elektřiny vyrobeno ve větrných elektrárnách.

Fotovoltaika se stala jednou z ekonomicky životaschopných a snadno instalovatelných udržitelných technologií. Díky velkému technologickému pokroku v oblasti fotovoltaiky a ukládání energie v posledních letech náklady na výrobu solární energie rychle klesají.

Vzhledem k předpokládanému nárůstu větrných a fotovoltaických zdrojů energie a transformaci těžkého průmyslu a dopravy, které jsou do značné míry závislé na velkém množství elektřiny z obnovitelných zdrojů, bude také nutné investovat velké prostředky do posílení a modernizace sítí a zvýšení jejich flexibility, aby se zabránilo možnému přetížení sítí a minimalizovalo riziko výpadku dodávek elektřiny.

Investiční hlavolam pro průmysl

Podobně jako energetika jsou hlavní průmyslová odvětví s vysokými emisemi - cementářství, chemický průmysl a ocelářství - v počátečních fázích přechodu. Hluboká dekarbonizace zde bude vyžadovat zavedení více inovací. Přechod na jiné paliva, elektrifikace, přijetí konceptu cirkulární ekonomiky, úpravy technologických procesů, technologie zachycování a využití uhlíku a využití vodíku by měly jít ruku v ruce, aby bylo dosaženo ambiciózních závazků nulových emisí. Investiční rozhodnutí jsou však komplikována nejistotou ohledně škálovatelnosti a provozních nákladů nejlepších dostupných technologií a ohledně cen uhlíku.

Zemědělství - na samém počátku transformace

Zemědělství je na samém počátku své transformace. S více než 1,8 milionu přímo zaměstnaných osob v regionu V4 je největším zaměstnavatelem mezi segmenty s vysokými emisemi. Vyznačuje se také malou průměrnou velikostí podniků, vysokou závislostí na dotačních schématech EU a emisí jiných skleníkových plynů, než CO₂. Výše uvedené skutečnosti mohly způsobit, že vlivu zemědělství na klima byla v posledních desetiletích věnována menší pozornost než jiným odvětvím. To následně vyvolalo méně výzkumných, vývojových a investičních aktivit souvisejících s klimatem v oblastech, jako je zavádění přesného zemědělství, zdokonalených hnojiv, udržitelných krmných přísad snižujících produkci metanu, alternativních bílkovin atd.

Teprve v prosinci 2021 byla přijata dohoda o reformě společné zemědělské politiky EU, čímž došlo k jejímu sladění se Zelenou dohodou pro Evropu. Klimatické aspekty byly do jisté míry transponovány do národních strategických plánů V4 na období 2023-27; úplná reflexe je pravděpodobná až po roce 2027.

Investice do technologií a zapojení veřejnosti u fragmentovaných segmentů

Přechod k udržitelnosti u vysoce fragmentovaných segmentů, jako je silniční doprava, lokální vytápění a nakládání s odpady, jednoznačně vyžaduje intenzivní zapojení široké veřejnosti. Samotné technologické změny nemusí být vždy dostačující, měla by je podpořit také změna vzorců chování. Elektromobilita, zateplování budov doprovázené decentralizovanými obnovitelnými zdroji energie, automatizované třídění odpadu a účinnější systémy zachycování skládkového plynu s následnou produkcí biometanu, to vše představují technologie, do kterých lze přímo investovat. Přechod ze silniční na železniční dopravu, zlepšení účinnosti využití energií v domácnostech/budovách, předcházení vzniku potravinového odpadu nebo třídění zdrojů u spotřebitelů, to vše patří mezi behaviorální aspekty transformace. Pouze široké portfolio opatření a pobídek zde může vést k úspěchu.

U těchto fragmentovaných segmentů je zapotřebí systémová a trvalá vzdělávací činnost (jak a proč) a aktivizující programy, které pomohou podnikům, komunitám a jednotlivcům lépe porozumět environmentálním otázkám a dopadům a následně podpoří jejich účast na přechodu k udržitelnosti. V zemědělství bude důležité zapojit a zavázat zemědělce, společnost a vládu ke stejnému cíli. Přínosná by byla také technická pomoc, zvyšování povědomí a budování kapacit na podporu transformace.

Úloha veřejného sektoru při urychlování přechodu na novou ekonomiku

Národní politiky by měly podporovat inovace technologicky neutrálním způsobem na všech úrovních technologické připravenosti, od základního výzkumu, přes pilotní a poloprovozní projekty až po nové ověřené technologie. V některých segmentech se nové energeticky úsporné technologie často potýkají s nízkou mírou investic do výzkumu, mimo jiné kvůli dlouhému cyklu zavádění nových výrobků nebo vysoké roztržitosti trhu. Veřejná podpora a intenzivní financování výzkumu a inovací by přispěly k urychlení tempa přechodu. Vzhledem ke zvýšené míře zavádění nových technologií v jednotlivých sektorech musí být regulační orgány připraveny častěji a rychleji revidovat a aktualizovat stávající normy a předpisy. Nová řešení jsou často vzájemně propojena napříč odvětvími ("sector coupling"), což vytváří potřebu horizontální spolupráce napříč vládními agenturami, která by spojila výzkum a vývoj, nákladové a technické analýzy s úpravami norem a regulatorního rámce.

Bylo by vhodné pečlivě zvážit možné uplatnění systému a nástrojů dočasných záruk / krytí rizik pro přechodové technologie, zejména v kritické fázi mezi pilotními projekty a plně ověřenou technologií, a/nebo fiskální pobídky k urychlení udržitelného zavádění technologií, jako je kombinace (dočasných) daňových úlev, zrychlených daňových odpisů, daňových odpočtů atd.

Veřejný sektor by měl stanovit ambicióznější pravidla zohlednění udržitelnost při zadávání veřejných zakázek, která by mohla urychlit přechod k udržitelnosti (např. ve výběrových řízeních na infrastrukturu, nákupy dopravních prostředků, obnově budov ve veřejném vlastnictví). Rovněž by měly být posuzovány celkové (diskontované) náklady včetně budoucích úspor provozních nákladů.

Mezi další oblasti napomáhající urychlení přechodu patří provádění studií proveditelnosti ve spolupráci s akademickou obcí a zúčastněnými stranami z průmyslu s cílem pochopit ekonomickou proveditelnost a (potenciální) konkurenceschopnost nových technologií a výrobních příležitostí nebo nastínění scénářů, které se zabývají investičními riziky a logistickými problémy spojenými s dekarbonizací (uhlíková infrastruktura, elektrická síť). Scénáře typu "co kdyby" by investorům pomohly identifikovat nejlepší investiční možnosti a vyhnout se ztrátovým aktivům, což představuje jedno z klíčových finančních rizik. Rovněž by se měla dále analyzovat místní dostupnost a proveditelnost úložišť uhlíku, protože potenciál pro rozšíření využití zachycování a ukládání uhlíku zůstává nejasný.

Cílené vícezdrojové udržitelné financování

Zaměření dostupných finančních prostředků z restrukturalizačních, inovačních a přechodových fondů, plánů obnovy a provozních programů je třeba jasně zacílit na oblasti, které v současnosti nebo výhledově přispívají k přechodu k udržitelnosti.

Pro přechodné technologie v kritické fázi mezi pilotními projekty a plně funkčními technologiemi by mohl být zaveden systém a nástroje záruk / krytí rizik. Přímá finanční podpora z veřejných zdrojů pomáhá překonat bariéru vysokých počátečních nákladů, mobilizovat soukromé investice a nastartovat zavádění nových technologií.